

Türkiye’de Dergi Yayıncılığı Üzerine Bibliyometrik Bir Araştırma: Yayımlanan Makalelerin Dergi, Yazar ve Konu Yönünden İncelenmesi

Özet

Ülkemizde Cumhuriyet Döneminde pek çok süreli yayın yayımlanmıştır. Türkiye’de DİE verilerine göre halen 2000’in üzerinde dergi ve gazete yayımlanmaktadır. Ancak süreli yayınlarla ilgili çalışmalar daha çok dergi kataloğu ve rehber yayınlama ile sınırlı kalmıştır. Bu yayınlarda çıkan makalelerin analitik olarak değerlendirilmesine dayanan çalışmalar yok denecek kadar azdır. Bu tür araştırmalar bir ülkedeki süreli yayın yaşamıyla ilgili uzun dönemli yönelimlerin (trendlerin) belirlenmesi açısından olduğu kadar, çeşitli disiplinlerde çıkarılan bilimsel ve mesleki dergilerde yayımlanan makalelerin bibliyometrik özelliklerinin saptanması yönünden de büyük önem taşımaktadır.

Bu projenin amacı; 1923-1999 yılları arasında Türkiye’de yayımlanan süreli yayınlar, süreli yayınlarda yer alan makaleler ve bu makalelerin yazarları hakkında kapsamlı bir bibliyometrik analiz çalışması gerçekleştirmek ve bu analize dayanarak ülkemizin “bilimsel yayın haritasını” çıkarmaktır. Türkiye’de çeşitli konularda yayımlanan süreli yayınlar ve yayın yapan yazarlarla ilgili bulguların bibliyometrik yasalara uyup uymadığı test edilecektir.

Projeyi gerçekleştirmek için Millî Kütüphane tarafından CD-ROM ortamında yayımlanan *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası* adlı kaynaktan yararlanılacaktır. Söz konusu bibliyografya 1923-1999 yılları arasında Türkiye’de çıkan 4418 dergide yayımlanan 566.627 makale hakkında bibliyografik bilgi içermektedir. Bu bilgiler bir veri tabanı yönetim sistemi üzerine aktarılacak ve mevcut veri analizi ve istatistik test yazılımlarıyla (örneğin, SPSS) değerlendirilecektir. Bir yılda tamamlanması planlanan bu araştırmada, ülkemizdeki dergi yayıncılığı alanındaki uzun dönemli politikalar ve bu politikaların çeşitli ekonomik ve toplumsal gelişmelerden etkilenip etkilenmediği konusunda değerli bilgiler elde edilecektir. Dergiler, yazarlar ve konularla ilgili bibliyometrik özelliklerin saptanması bilimsel iletişim ve yazarların üretkenlikleri konusunda daha kapsamlı yeni çalışmalar yapılmasına olanak sağlayacaktır. Bunun yanı sıra, *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası* kapsamlı bir biçimde değerlendirilecektir.

A Bibliometric Study on Periodicals Publishing in Turkey: An Investigation of Articles Published in Journals Along With Their Authors and Subjects

Abstract

Thousand of periodicals have been published in Turkey since 1923. According to the latest data available from the Institute of State Statistics, there are currently more than 2000 journals and newspapers published regularly. Yet studies on periodicals are limited with publications of journal catalogs and guides. Studies based on the analytical investigation of articles appear in those journals are scarce. Findings of such studies are important because they will not only help identify longitudinal trends with regards to scientific publishing in a country, but also will reveal the bibliometric features of articles that appear in scientific and Professional journals in various subjects.

This Project aims to conduct a detailed bibliometric investigation of articles along with their subjects and authors that were published in periodicals that appeared between 1923 and 1999. Based on the results of this analysis, it further aims to draw the “scientific publishing map” of Turkey. Moreover, findings with regards to the scatter of journal articles and the author productivity will be tested to find out if they conform to bibliometric laws.

The data will be gathered through the *Bibliography of Articles of the Republican Era* that was recently published on CD-ROM by the Turkish National Library. It contains 566,627 articles appeared in 4418 journals that have been published between 1923-1999. Data will be transferred to a data base management system and evaluated through available data analysis and statistical software packages such as SPSS. Planned to be completed in 12 months, this study will provide valuable data on the long-term periodical publishing policies of Turkey in conjunction with the impact of economic and social developments on such policies. Bibliometric findings to be obtained from this study will pave the way for further and more comprehensive studies on scientific communication and author productivity. Furthermore, the abovementioned *Bibliography of Articles of the Republican Era* will be thoroughly reviewed.

1. Sunuş

Belirli aralıklarla (haftalık, aylık, üç aylık, vd.) çıkan ve her sayısı birden çok yazarın yazılarından oluşan yayın türü "sürelî yayın" olarak adlandırılmaktadır. Bazen "dergi", "magazin", "periyodik", "mecmua", "mevkute" gibi terimler de "sürelî yayın" terimiyle eş anlamlı olarak kullanılmaktadır. Ülkemizde dergi yayıncılığının kökleri 1700'lü yılların sonlarına dayanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğunda ilk yabancı dildeki sürelî yayın 1795'te İstanbul'daki Fransız Büyükelçiliği tarafından yayımlanmıştır (*Bulletin de Nouvelles*). Türkçe dergilerin yayımlanması için ise aradan yaklaşık 50 yıl daha geçmesi gerekmiştir. 1795'ten Cumhuriyet Dönemine kadar 22 ayrı dilde toplam 2046 gazete ve dergi yayımlanmıştır (Karakaşlı, 2001). Devlet İstatistik Enstitüsü (DİE) verilerine göre (2000) 1999 yılında yayımlanan sürelî yayın sayısı 2235'tir.

Sürelî yayınlar bir ülkede bilim düşüncesinin gelişmesine ve bilim kurumlarının oluşmasına önemli katkıda bulunmaktadır (Koloğlu, 1987). Türk yayıncılık tarihi açısından da oldukça önemli bir yer tutan sürelî yayınlar konusunda yapılan araştırmaların sayısı ne yazık ki sınırlıdır. Söz konusu araştırmaların genellikle belli konularda (özellikle tıp) yoğunlaştığı görülmektedir. Sürelî yayınlarla ilgili bibliyometrik çalışmalar ise yok denecek kadar azdır. Bu projenin amacı; 1923-1999 yılları arasında Türkiye'de yayımlanan sürelî yayınların, bu sürelî yayınlarda yer alan makalelerin ve makale yazarlarının kapsamlı bir analizini yapmaktır. Veriler Millî Kütüphane tarafından CD ortamında yayımlanan *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası*'ndan alınacaktır. *CDMB*, 1923 ile 1999 yılları arasında Türkiye'de çıkarılan 4418 dergide yayımlanan 566.627 makale hakkında bibliyografik bilgi içermektedir. Adı geçen kaynaktaki bu veriler bir veri tabanı yönetim sistemi üzerine aktarılacak, bu veriler mevcut veri analizi ve istatistik test yazılımlarıyla (örneğin, SPSS) değerlendirilecektir. Veri tabanında yer alan kayıt sayısının yüksek olmasından dolayı hızlı işlemciye sahip bilgisayarlara ve yazılım sistemlerine gereksinim duyulmaktadır.

Proje, H.Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyesi Prof. Dr. **Yaşar Tonta** tarafından yürütülecektir. Prof. Tonta'nın dergilerle ilgili bibliyometrik çalışmaları daha önce ulusal ve uluslararası literatürde yer almıştır. Aynı bölümde çalışan Ar. Gör. **Umut Al** ise projede yardımcı araştırmacı olarak görev yapacaktır. İnternet'te bilgi erişim ve bilgi arama davranışları konusunda çalışmaları bulunan Al, bibliyometrik araştırmalara ilgi duymaktadır.

Proje birkaç yönden literatüre katkıda bulunacaktır. Öncelikle *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası* kapsamlı bir biçimde değerlendirilecektir. *CDMB* aracılığıyla ülkemizin dergiler bağlamında Cumhuriyet sonrası yaklaşık 80 yılı kapsayan bir "yayın haritası" çıkarılacaktır. Öte yandan, bu süre içinde dergilerde yayımlanan yaklaşık 570 bin makale ilk kez bibliyometrik özellikler açısından incelenecektir (makalelerin yayımlandığı dergiler, makale konuları, yazarlar, vd.). Söz konusu bibliyometrik özelliklerin bilinen bazı dağılımlara (Bradford ve Lotka) uyup uymadığı test edilecektir. Yarım milyondan fazla veri kullanılarak gerçekleştirilecek olan bu proje, "veri yoğun" çalışmalarda izlenecek yöntemler ve kullanılacak yazılımlara ilişkin bilgilerin artmasına da yardımcı olacaktır.

Bir yılda tamamlanması planlanan projenin yaklaşık **4 milyar liraya** malolacağı tahmin edilmektedir. (Ancak bu bütçenin donanım-yazılım ihaleleri sırasında düşmesi beklenmektedir.) Bu bütçeyle verilerin işlenmesi için gereken iki iş istasyonu, veri analizi ve tesler için gerekli lisanslı yazılımlar, bir yazıcı ve veri yedekleme amacıyla bir harici sabit disk satın alınması planlanmaktadır.

2. Temel Bilgiler

2.1 Türkiye'de Dergiler

Şimşek (2001) Türk dergicilik tarihindeki ilk girişimlerin Tanzimat Döneminde başladığını, ilk Türk dergilerinin, Avrupa'da olduğu gibi, bilimsel derneklerin yayın organı olarak ortaya çıktığını kaydetmektedir. Türkçe yayımlanan ilk derginin yayın yılı konusunda farklı kaynaklarda farklı bilgilere rastlanmaktadır. Özkan (1982: 12) ilk derginin 1849'da yayımlanan *Vakay-i Tıbbiye* isimli bir sağlık dergisi olduğunu, Şimşek (2001) ise Osmanlı İmparatorluğunda ilk derginin 1862 yılında yayımlanmaya başlanan *Mecmua-i Fünun* dergisi olduğunu kaydetmektedirler. Sonraki yıllarda müzik (*Musiki-i Osmani*, 1863) ve askerlik (*Ceride-i Askeriye*, 1864) konusundaki dergiler yayın hayatına

başlamıştır. İlk çocuk dergisi (*Mümeyyiz*) ise 1869 yılında yayımlanmıştır (Şimşek, 2001). Bu tarihten itibaren değişik konularda (çocuk, mizah, kadın dergileri; bilimsel ve mesleki dergiler; edebiyat dergileri; vd) yayınlanmaya başlanmıştır.

Dergi yayıncılığı Cumhuriyet Döneminde de devam etmiştir. Türkiye’de, üniversiteler, eğitim kurumları, kamu ve özel kuruluşlar ile özel kişiler tarafından yayımlanan çok sayıda dergi bulunmaktadır. 1831-1993 yılları arasında 2525 gazete ve derginin yayımlandığı saptanmıştır (Bayrak, 1994). 1990 yılında yayımlanan bir rehberde 71 ilin valiliklerinden toplanan verilere dayanarak gazeteler de dahil olmak üzere toplam 2617 süreli yayına ait temel bilgiler (sıklık, yayın yılı, editör, adres vb. gibi) listelenmiştir (Türkiye’de, 1990). Yılmaz (2001), Devlet İstatistik Enstitüsü’nün (DİE) verilerine dayanarak 1979-1998 yıllarını kapsayan 20 yıllık dönemde Türkiye’de kitap ve süreli yayın sayılarını incelemektedir. 1990’lı yıllara dek dergi sayıları 2019’dan 3033’e dek yükselmiş (yaklaşık %50 artış), ancak daha sonra bu rakam giderek düşmüştür. DİE’nin 1999 yılı verilerine göre ise ülkemizde çeşitli konularda toplam 2235 süreli yayın olduğu anlaşılmaktadır. Bu dergilerin yaklaşık üçte ikisi (1482) genel konulardadır. Daha sonra ise toplumsal (435) ve uygulamalı bilimler (150) alanındaki dergiler gelmektedir (DİE, 2000, tablo 105). Kozak’ın (1999a, 2003a) hazırladığı rehberde Türkiye’de halen 833 akademik derginin yayımlandığı belirtilmektedir.

Türkiye’de çıkan süreli yayınlarla ilgili çalışmaların daha çok genel (Türkiye’de, 1990; Bayrak, 1994) ya da özel konularda (Kutluk ve Yarış, 1996) yayımlanan dergi ve gazetelerle ilgili temel bilgileri listeleyen katalog ve rehberler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Prof. Dener, Nazmi Kozak’ın *Türkiye Akademik Dergiler Rehberi* (1999a) adlı çalışmasına yazdığı önsözde “Türkiye’de akademik dergicilik nereden gelip, nereye gidiyor?” sorusunun yanıtının araştırmacılar tarafından merak edilmediğine işaret etmektedir. Dener’in sorusu genelde tüm süreli yayınları kapsayacak biçimde genişletilebilir. Başka bir deyişle ülkemizde gerek genelde gerekse belirli bilim dallarında yayımlanan dergilerle ilgili araştırmalar yok denecek kadar azdır (Kazancıgil ve Solok, 1981). Zaman zaman tıp, turizm vb. gibi alanlarda bazı tanımlayıcı değerlendirmelere ve tarihsel araştırmalara rastlanmasına karşın, genelde süreli yayınlarla ilgili bibliyometrik araçlarla gerçekleştirilen “global-analitik” çalışmalara pek rastlanmamaktadır.

Ancak son birkaç yıl içinde süreli yayın araştırmalarıyla ilgili sevindirici bazı gelişmeler gözlenmektedir. Kozak, yukarıda anılan rehber (Kozak, 1999a, 2003a) için derlediği verilere dayanarak, son beş yılda akademik dergilerin önemli sayılabilecek bir gelişme gösterdiğini saptamış (Kozak, 2003b) ve farklı alanlarda (sağlık, sosyal bilimler ve teknik bilimleri) yayımlanan akademik dergileri çeşitli yönlerden birbiriyle karşılaştırmıştır (Kozak, 1999b, 2001). 28 Mart 2003 tarihinde Ankara’da “Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Ulusal Sempozyumu” düzenlenmiş, bu sempozyuma sağlık bilimleri alanında yayımlanan dergilerle ilgili çok sayıda bildiri sunulmuştur.¹ Süreli yayınlarla ilgili çalışmaların sayısının giderek artması ve, Prof. Dener’in de vurguladığı gibi (Kozak, 2003a: viii), “bibliyometristlerin, istatistikçilerin, ekonometristlerin, sosyometristlerin ve diğer akademisyenlerin” süreli yayınlarla ilgili analitik çalışmalara ilgi göstermesi kaçınılmaz gibi görülmektedir.

2.2 Türkiye Makaleler Bibliyografyası

Millî Kütüphane, 1934 tarihli 2527 sayılı Basma Yazı ve Resimleri Derleme Yasasına göre derlenerek Millî Kütüphane’ye gönderilen bilimsel ya da kültürel ağırlıklı dergilerden seçilmiş makalelerin bibliyografik kayıtlarından oluşan *Türkiye Makaleler Bibliyografyası*’nı (TMB) hazırlamaktan sorumludur. TMB, 1952 yılından bu yana sürekli yayımlanmaktadır (www.mkutup.gov.tr). 1923-1945 yılları arasında çıkan dergilerde yayımlanan makaleler ise Millî Kütüphane kurulmadan faaliyet gösteren Başbakanlık Basın ve Yayın Genel Müdürlüğü çalışanlarının çabalarıyla 1940-1945 yılları arasında beş cilt halinde yayımlanmıştır.

Millî Kütüphane, birkaç yıl önce TMB’nin 1923-1999 yıllarını kapsayan basılı kopyalarında yer alan tüm bibliyografik künyelerin elektronik ortama aktarılmasını kararlaştırmıştır. Projeyi üstlenen Nüvis Beşeri Araştırmalar ve Yayıncılık Ltd. Şirketi 566.627 künyeyi 15 Temmuz 2001 - 30 Kasım 2001 tarihleri arasında bir veri tabanına aktarmış ve Millî Kütüphane bu çalışmayı *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası* adıyla CD-ROM ortamında yayımlamıştır.

¹ Sempozyumda sunulan bildirilerin elektronik kopyalarına <http://www.ulakbim.gov.tr/servisler/uvvt/tip/sempozyum/> adresinden erişilebilir.

Proje, söz konusu CD üzerinde bulunan *CDMB* verileri kullanılarak gerçekleştirilecektir. CD çalışması kendi içinde iki ayrı bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde Millî Kütüphane tarafından 1952 yılından bu yana yayımlanan *Türkiye Makaleler Bibliyografyası*'nda yer alan ve Dewey Sınıflama Sistemine (20. sürüm) özet kurallarına uygun olarak standartlaştırılan ve sınıflanan bibliyografik künyeler bulunmaktadır. İkinci bölümde ise 1923-1951 yılları arasında yayımlanan 670 derginin mevcut nüshaları taranarak saptanan makalelerin bibliyografik künyeleri bulunmaktadır. Araştırmamız 1923-1999 yıllarını kapsamakla birlikte, tarama kapsamına alınan bazı süreli yayınlar 1923'ten önce yayına başladıklarından, bu süreli yayınların 1923 öncesi sayılarında yayımlanan makaleler de bibliyografya kapsamına alınmıştır.

2.3 Bibliyometrik Yasalar

"Bibliyometri" terimi, kısaca, "matematisel ve istatistiksel yöntemlerin kitaplar ve diğer iletişim ortamlarına uygulanması" olarak tanımlanmaktadır (Pritchard, 1969). Bilimsel iletişim araştırmaları yayıncılık sistemine dayanmaktadır. Bilimsel yayıncılığın niceliksel analizi 1920'li ve 1930'lu yıllarda Lotka, Bradford ve Zipf'in geliştirdiği matematisel modellerle başladı. Bilimsel literatürün saçılımı ve yazarların verimlilikleriyle ilgili bu modeller günümüzde bibliyometrik yasalar olarak bilinmektedir. Bibliyometrik araştırmalarda belgelerin ya da yayınların belirli özellikleri analiz edilerek bilimsel iletişim ve yayıncılığa ilişkin çeşitli bulgular elde edilmektedir. Büyük oylumlu veri setlerinin kullanılmasını gerektirdiğinden, bibliyometrik veriler bilimsel disiplinlerin uzunlamasına (longitudinal) araştırılmasında büyük kolaylık sağlamaktadır. Bibliyometri, bilginin saçılımı, büyümesi ve yaşlanması ile ilgili araştırmalarda da kullanılmaktadır.

Bardford'un Saçılım Yasası "belirli bir konudaki literatürün dergilerde saçılımını ya da dağılımını tanımlamaktadır" (Garfield, 1980, s. 476). İlk olarak 1934 yılında formüle edilen Bradford Yasasına göre "bilimsel dergiler belirli bir konuda yayımlanan makalelerin azalan verimlilik sırasına göre düzenlenirse, dergiler özelde sadece bu konuda makaleler yayımlayan çekirdek bir dergi grubuna ve çekirdek grupla aynı sayıda makale içeren birçok gruba ya da bölgeye bölünebilir" (Bradford, 1934; aktaran: Hertzal, 1987, p. 175). Garfield'a göre Bradford Yasası "evrenselliğini temelde bilimin bütünlüğünden alır –yani her bilimsel alan ne kadar uzak da olsa bir diğer alanla ilgilidir." Garfield bu hususu şöyle yorumlamaktadır: "Belirli bir konuda bir kaynakça derlemek isterseniz, küçük bir çekirdek grup derginin o konu ya da disiplinde yayımlanan makalelerin her zaman önemli bir kısmını (üçte birini) içerdiğini bulursunuz. Daha sonra ikinci ve daha fazla sayıda dergi içeren bir grubun bütün makalelerin diğer üçte birini, çok daha fazla sayıda dergi içeren çok daha büyük bir dergi grubunun da son üçte birini içerdiğini görürsünüz (Garfield, 1980, p. 477). Benzer bir olguya ekonomide ve diğer disiplinlerde de rastlanmaktadır. Örneğin, Trueswell'in 80/20 kuralı bir kütüphanede ödünç verilen kitapların %80'inin kütüphane koleksiyonunun sadece %20'sinden geldiğine dikkati çekmektedir (Trueswell, 1969). Bradford Saçılım Yasasının dayandığı varsayımlar doğruysa belirli bir konudaki literatür ihtiyacının o konuda yayımlanan az sayıda çekirdek dergi ile karşılanabileceği ortaya çıkmakta, bu durum koleksiyon geliştirme ve yönetimi konusunda karar verilirken önemli bir ölçüt olarak dikkate alınmaktadır.

Lotka Yasası ise belirli bir konuda yapılan yayınların önemli bir kısmının az sayıda yazar tarafından gerçekleştirildiğini öngörmektedir. Lotka'nın geliştirdiği denklem "x sayıda katkı sağlayan y sayıdaki kişi sıklığı arasındaki ilişki $x^ny = sabit$ " şeklinde ifade edilmektedir. De Solla Price (1963) Lotka Yasasını şöyle formüle etmiştir: "Belirli bir konu alanındaki bilimsel yayınların yarısı o alandaki toplam yazar sayısının karekökü kadar yazar tarafından üretilmektedir." Bilimsel verimliliğin ters kare yasası olarak bilinen bu yasa şöyle açıklanmaktadır:

İncelenen olgularda 2 katkı yapan kişilerin sayısı bir katkı yapanların dörtte biri, 3 katkı yapanların sayısı bir katkı yapanların dokuzda biri olarak bulunur, vs.; n katkı yapanların sayısı bir katkı yapanların sayısının $1/n^2$ 'sidir; ve, tek katkı yapanların tüm katkı yapanlara oranı yaklaşık %60'tır (Hertzal, 1987: 159).

Başka bir deyişle, Lotka Yasasına göre belirli bir konuda yayın yapan yazarların %60'ı sadece bir makale, %15'i iki (%60'ın dörtte biri), %6,6'sı üç (%60'ın dokuzda biri), %3,75'i dört (%6'ın onaltıda biri), vs. makale yayımlayacakları öngörülmektedir.

3. Amaç

Bu çalışmanın amacı; 1923-1999 yılları arası Türkiye’de yayımlanan süreli yayınların, bu süreli yayınlarda yer alan makalelerin ve söz konusu makalelerin yazarlarına ilişkin kapsamlı bir analizini yapmak ve Türkiye’nin dergiler bağlamında “bilimsel yayın haritasını” çıkarmaktır. Bu ana amaca paralel olarak, Bradford ve Lotka yasalarının Türkiye’de çeşitli konularda yayımlanan süreli yayınlar ve yayın yapan yazarlar için uygulanıp uygulanamayacağı test edilecektir. Bunun yanı sıra, *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası*’nın kapsamlı bir değerlendirmesi de yapılacaktır.

4. Yöntem

Projeyi gerçekleştirmek amacıyla *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası* (1923-1999) CD’sinde yer alan veriler analiz ve test amacıyla SPSS ortamına aktarılacaktır. Aktarım sonrasında sağlıklı bir şekilde değerlendirme yapabilmek için veriler temizlenecektir (data cleaning). Örneğin, CD üzerinde dergilerin yıl bilgisi bazen sadece yıl olarak, bazen de gün, ay, yıl olarak girilmiştir. Bu ve benzeri iyileştirmeler yazarlar ve konular için de yapılarak veriler analiz için hazır duruma getirilecektir.

Daha sonra süreli yayınlarla ilgili çeşitli yönelimleri (trends) ortaya çıkarabilmek için veriler analiz edilecek ve farklı konularda yayımlanan dergilerin Bradford Saçılım Yasasına uygunluğu test edilecektir. Yazarların verimlilikleri ise Lotka Yasası aracılığıyla test edilecektir.

CDMB’yi heceleme hataları, Dewey Sınıflandırma Sisteminin kullanımında yapılan hatalar, vb. gibi yönlerden inceleyebilmek amacıyla toplam 566.627 künye üzerinden sistematik bir örneklem seçilecektir. Örnekleme bulunması gereken denek sayısı hata payı ve güven aralığı göz önünde bulundurularak hesaplanacaktır.²

Elde edilen bulgular tablo ve şekillerle desteklenerek rapor haline getirilecektir.

H.Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Proje Yürütücüsü aracılığıyla Projenin yürütülmesinden, eşgüdümünden, projeye idari ve teknik desteğin sağlanmasından sorumludur. Projede görev alan araştırmacıların ofis gereksinimleri Bölüm tarafından sağlanacaktır.

Hacettepe Üniversitesi Araştırma Fonu’ndan sağlanacak bütçeyle aşağıdaki donanım, yazılımları satın alınması planlanmaktadır: (1) Veri analizi amacıyla 2 (iki) kişisel bilgisayar (PC); (2) iş istasyonları için gerekli yazılımlar (MS Windows, SPSS, vd.) ve lisanslar; (3) bir lazer yazıcı; (4) yedekleme amacıyla kullanılacak bir harici sabit disk.

Projenin toplam 12 (oniki) ayda tamamlanması planlanmaktadır. Projenin onaylanması için 3 ay, donanım ve yazılımın sağlanması için 3 ay, verilerin analizi için 2 ay, sonuçların değerlendirilmesi ve raporun yazılması için 5 ay olmak üzere toplam 12 aylık bir süre gerekmektedir.

5. Projenin elde edilecek katkıları

Projenin en önemli katkısı, ülkemiz açısından son derece önemli olmasına karşın şimdiye kadar layığıyla ele alınmayan bir konu olan dergi yayıncılığını olabildiğince ayrıntılı ve analitik bir şekilde incelenmesi olacaktır. Bu bilgiler ülkemizdeki dergi yayıncılığı alanındaki uzun dönemli belli başlı yönelimleri ortaya çıkaracak ve yapılacak araştırmaların hangi hususlarda yoğunlaşması gerektiği konusunda yararlı bilgiler sağlayacaktır. Daha spesifik olarak projenin katkıları şöyle sıralanabilir:

- Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde yayımlanan dergilerde izlenen uzun dönemli politikaların ortaya çıkarılması ve bu politikaların çeşitli ekonomik ve toplumsal olaylardan etkilenip etkilenmediğinin saptanması;
- Dergiler, yazarlar ve konularla ilgili bibliyometrik verilerin analiz edilmesi ve literatür saçılımının ve yazar üretkenliklerinin bibliyometrik yasalara uyup uymadığının ilk kez test edilmesi;

² Söz konusu hesaplama için $n = 1/((1/N) + (e^2/(Z^2 * (p * (1-p))))$ formülü kullanılmaktadır. Bu formülde n örneklem büyüklüğünü, N evren büyüklüğünü, e hata oranını, Z güven düzeyini, p ise evrende rastlanma olasılığını vermektedir.

- *Cumhuriyet Dönemi Makaleler Bibliyografyası*'nın (1923-1999) kapsamlı bir biçimde değerlendirilmesi ve öneriler getirilmesi;
- Veri yoğun çalışmalarda yararlanılabilecek veri analizi ve bibliyometrik yasaların uygulanması konusunda karşılaşılabilecek sorunlara çözüm bulunması.

6. Bütçe Gereksinimleri

Projeyi gerçekleştirmek için aşağıdaki donanım ve yazılımlara gereksinim duyulmaktadır:

1. Veriler üzerinde analizler yapmak için 2 masa üstü bilgisayar (özellikleri: Pentium IV işlemci 2.80 Ghz, 256 Mb DDR-RAM, 40GB 7200 Rpm sabit disk, 17" ekran, 64MB Geforce 2 Mx 400 ekran kartı, ses kartı, hoparlör, DVD, CDW, Ethernet kartı);
2. Masa üstü bilgisayarlar için gerekli yazılımlar ve lisans (Windows XP Home Edition, Office Xp, Norton Antivirus 2004);
3. Laser yazıcı;
4. Kayıtlı verileri yedeklemek için kullanılacak harici bir sabit disk (özellikleri: Kapasite: 20 gb, Veri Transfer Hızı: 400Mbps(FireWire), 12Mbps(USB), Güç: 3.5W(/w HDD), Arayüz: 4FireWire/ USB1).

7. Yürütücü ve araştırmacıların diğer projeleri

Proje Yürütücüsü Prof. Dr. **Yaşar Tonta** halen Hacettepe Üniversitesi tarafından desteklenen (02G064) "Hacettepe Üniversitesi Elektronik Tez Projesi: Yüksek Lisans, Doktora ve Sanatta Yeterlik Tezlerinin Dijitalleştirilmesi ve Tam Metinlerinin İnternet Aracılığıyla Erişime Açılması" projesini yürütmektedir. Bunun yanı sıra NATO Araştırma ve Teknoloji Örgütü Bilgi Yönetimi Komitesi tarafından çeşitli ülkelerde (Litvanya, Slovakya, Bulgaristan) düzenlenen "Elektronik Bilgi Yönetimi" seminer dizisinin direktörlüğünü yürütmektedir. Eylül 2002'de Litvanya'da ve Mayıs 2003'te Slovakya'da yapılan ilk seminerin bildiriler kitabı Prof. Tonta tarafından derlenmiş ve NATO tarafından yayımlanmıştır.³ Bildiriler kitabında Prof. Tonta'nın "İnternet and Electronic Information Management" adlı bir katkısı da yer almaktadır. Prof. Tonta'nın dergilerle ilgili çeşitli bibliyometrik çalışmaları uluslararası ve ulusal dergilerde yayımlanmıştır.⁴

8. Proje konusu ile ilgili uzmanlar

- Prof. Dr. Hasan Işın Dener, Çankaya Üniversitesi, Ankara (dener@cankaya.edu.tr)
- Prof. Dr. Mustafa İlhan, Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi, Ankara (milhan@hacettepe.edu.tr)
- Yrd. Doç. Dr. Nazmi Kozak, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir (nkozak@anadolu.edu.tr)

9. Özgeçmişler ve yayın listeleri

Prof. Dr. Yaşar Tonta

Prof. Tonta H.Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü öğretim üyesidir. Bilgi erişim kuramları, bilgi sistemleri tasarımı, elektronik kütüphaneler, elektronik bilgi yönetimi konularında araştırma yapmakta ve dersler vermektedir. Prof. Tonta'nın son yıllarda bibliyometrik konularda yaptığı yayınların listesi yukarıda verilmiştir. Prof. Tonta'nın daha geniş bir özgeçmişi ve yayın listesi için bkz. yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/tonta.html.

³ Yaşar Tonta (ed.) *Electronic Information Management for PfP Nations*. Edited by Yaşar Tonta. (RTO Lecture Series 231, Publication no. RTO-ENP-026-AC/323(IMC 001)TP/44). Ottawa: RTO/NATO, 2002.

⁴ Yaşar Tonta ve Y. Ünal. "Scatter of Journals and Literature Obsolescence Reflected in Document Delivery Requests." Paper submitted to Journal of the American Society for Information Science & Technology. (July 2003); Y. Tonta, "Türk Kütüphaneciliği dergisi, 1987-2001." Türk Kütüphaneciliği 16 (3): 282-320, Eylül 2002; Y. Tonta ve M. İlhan. "Contribution of Hacettepe University Faculty of Medicine to the World's Biomedical Literature (1988-1997). Scientometrics 55 (1): 123-136, 2002; Y. Tonta. "Contribution of Turkish Researchers to the World's Biomedical Literature (1988-1997). Scientometrics 48(1): 71-84, 2000; Y. Tonta ve M. İlhan. "Sosyal Bilimlerde Türkiye'nin Dünyadaki Yeri." Türk Psikoloji Dergisi 12(40): 67-75, December 1997; Y. Tonta. "Scholarly Communication and the Use of Networked Information Sources," IFLA Journal 22(3): 240-245, 1996.

Ar. Gör. Umut AI

Umut AI 1999 yılından bu yana H.Ü. Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. 2002 yılında "Bilim Uzmanlığı" derecesi alan AI, halen aynı Bölümde doktora çalışmalarına devam etmektedir. İnternet'te bilgi erişim ve bilgi arama davranışları, web sitelerinin değerlendirilmesi vb. gibi konularda yayımlanmış makaleleri bulunmaktadır. Umut AI'nın daha geniş bir özgeçmiş ve yayın listesi için bkz. yunus.hacettepe.edu.tr/~umutai/.

10. Kaynaklar

- Bayrak, M. Orhan. (1994). *Türkiye'de gazeteler ve dergiler sözlüğü (1831-1993)*. İstanbul: Küll.
- Bradford, S.C. (1934, January 26). Sources of information on specific subjects. *Engineering*, 137, 85-86.
- De Solla Price, D. (1976). A general theory of bibliometric and other cumulative advantage processes. *Journal of the American Society for Information Science*, 27: 292-306.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (2000). *Türkiye istatistik yıllığı 1999*. Ankara: DİE.
- Garfield, E. (1980, May 12). Bradford's Law and related statistical patterns. *Current Contents*, no. 19, pp. 5-12.
- Hertz, D.H. (1987). Bibliometrics, history of the development of ideas in. In: *Encyclopedia of Library and Information Science*. Vol. 42 (pp. 144-219). Ed. Allen Kent. New York: Marcel Dekker.
- Karakaşlı, K. (2001). Gazetelerin satır aralarında. *Görüş* (Ağustos 2001), s. 66-69.
- Kazançgil, A. ve Solok, V. (1981). Türk tıp dergileri ve süreli yayınları üzerine analitik bir inceleme (1949-1981). *Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Dergisi*, 12: 373-382.
- Koloğlu, Orhan. (1987). *Süreli yayınların bilim fikri ve kurumlarının oluşmasına katkısı*. İstanbul: İ.Ü. Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Kozak, N. (1999a). *Türkiye akademik dergiler rehberi*. Ankara: Özcan Ofset.
- Kozak, N. (1999b). Türkiye'de yayınlanmakta olan akademik dergiler üzerinde bir araştırma. *Bilginin Serüveni: Dünü, Bugünü ve Yarını... Türk Kütüphaneciler Derneği'nin Kuruluşunun 50. Yılı Uluslararası Sempozyum Bildirileri 17-21 Kasım 1999, Ankara içinde* (467-492). Yay. hazl. Özlem Bayram ve ark. Ankara: TKD.
- Kozak, N. (2001). Sağlık, sosyal ve teknik bilimler alanlarında yayınlanmakta olan akademik dergiler üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Türk Kütüphaneciliği*, 15(3): 296-310.
- Kozak, N. (2003a). *Türkiye akademik dergiler rehberi-2002*. Ankara: Detay Yayıncılık
- Kozak, N. (2003b). Türkiye'deki akademik dergiler: "Türkiye Akademik Dergiler Araştırması"nın 1997/1998 ve 2002 dönemlerindeki uygulamalarından elde edilen veriler üzerine bir inceleme. (bildiri) *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Ulusal Sempozyumu (28 Mart 2003, Ankara)*. Çevrimiçi. Elektronik adres: <http://www.ulakbim.gov.tr/servisler/uv/tip/sempozyum/nkozak1.pdf> (13 Ekim 2003).
- Kutluk, T. Ve Yarış, Y. (1996). *Türkiye tıp dergileri kataloğu*. Ankara: Türk Tabipler Birliği.
- Küyük, A. (2003). Türkiye'de yayınlanan sağlık bilimleri dergilerinin sayısal analizi. (bildiri) *Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Ulusal Sempozyumu (28 Mart 2003, Ankara)*. Çevrimiçi. Elektronik adres: <http://www.ulakbim.gov.tr/servisler/uv/tip/sempozyum/akucuk.pdf> (13 Ekim 2003).
- Özkan, O. (1982). Sağlık kültürü ve basın-yayın. I. *Milli Kültür Şurası 23-27 Ekim 1982 Kurum Temsilcisi Bildirileri Kişisel Bildiri Özetleri ve Metinleri (1.10.1982 İtibariyle)* içinde (s. 1-27). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Pritchard, Alan. (1969). Statistical bibliography or bibliometrics? *Journal of Documentation*, 24(4): 348-349.
- Şimşek, Hüseyin. (2001). XIX. Yüzyıl çocuk dergiciliği ve eğitsel işlevleri üzerine. *Milli Eğitim Dergisi*, No. 151. Çevrimiçi. Elektronik adres: <http://yayim.web.gov.tr/yayimlar/151/simsek.htm> (13 Ekim 2003).
- Trueswell, R.L. (1969). Some behavioral patterns of library users: the 80/20 rule. *Wilson Library Bulletin*, 43: 458-461.
- Türkiye'de süreli yayınlar*. (1990). Ankara: Başbakanlık Basın-yayın ve Enformasyon genel Müdürlüğü.
- Yılmaz, Bülent. (2001). Türkiye'de kitap ve dergi üretimi üzerine niceliksel bir değerlendirme. *Cumhuriyet Kitap* No. 603 (13 Ekim 2001), s. 12-13.